

Kulturlandskap/LJ, KÅ
Info@dalarnasmuseum.se

2021-11-15
Dnr 241/20

Leksands kommun
Plan- och kartavdelningen
793 80 LEKSAND
planokart@leksand.se

Yttrande angående förslag till detaljplan för Åkerö brofäste (Åkerö 19:4 m.fl.), Leksands kommun, Dalarnas län

Stiftelsen Dalarnas museum har beslutat att yttra sig i frågan om *förslag till detaljplan för Åkerö brofäste (Åkerö 19:4 m.fl.), Leksands kommun, Dalarnas län.*

Det föreliggande yttrandet syftar till två saker:

1. Bekräfta att Dalarnas museums tidigare yttranden står fast.
2. Påpeka brister i kommunens antikvariska konsekvensbedömning, och dess slutsatser, som museet bedömer negativt påverka dokumentet som ett kunskapsunderlag och beslutsunderlag.

Tidigare yttranden

Dalarnas museum har yttrat sig beträffande den aktuella detaljplanen 2019-02-28, 2019-06-28 och 2020-11-18. I oktober 2020 genomförde Dalarnas museum på uppdrag av kommunen *Kulturmiljöanalys nordöstra Åkerö* som syftade till att undersöka och fastställa kulturvärden kring den plats som den aktuella detaljplanen avser. Dalarnas museum har även under våren 2021 färdigställt *Leksands kulturmiljöprogram*, där ytterligare information om platsens kulturvärden framgår. Dalarnas museum står fast vid tidigare yttranden, då planförslagets sakinhåll ej nämnvärt förändrats.

Kommunens antikvariska konsekvensbedömning

Dalarnas museum, och även Länsstyrelsen Dalarna, påpekade i samband med samrådsskedet för den aktuella planen att den saknade en konsekvensanalys beträffande påverkan på kulturvärden. Leksands kommun har anlitat Sweco för att göra en *antikvarisk konsekvensbedömning* beträffande den aktuella planen. Den upprättade konsekvensbedömningen präglas av flera allvarliga brister, som leder till orimliga slutsatser.

1. De slutsatser som presenteras i konsekvensbedömningen är dåligt underbyggda utifrån de kunskapsunderlag som tidigare upprättats för att fastställa områdetets kulturvärden. Konsekvensbedömningen innefattar även nya/egna tolkningar av historiska skeenden som står i motsats till vad som konstateras i övriga kunskapsunderlag.
2. Konsekvensbedömningen saknar adekvat och logisk uppställning. Man har inte heller presenterat vilken metod som har använts för att genomföra konsekvensbedömningen, varvid det inte är möjligt att värdera arbetet som ett tillfredställande kunskapsunderbyggt beslutsunderlag.

Dalarnas museum

Postadress
Box 22, 791 21 Falun
Besöksadress
Stigaregatan 2-4, Falun

Tel 023-666 55 00
info@dalarnasmuseum.se
www.dalarnasmuseum.se

Org 88 32 00-8349
Postgiro 8 79 74-2
Bankgiro 792-5381

3. De bedömningsgrunder som redovisas i konsekvensbedömningen är otydliga och de förefaller vara valda så att man väger in fler intressen än vad som är relevant för att fastställa den aktuella planens möjliga påverkan på kulturvärden.
4. De uppställningar om kulturvärden och lagrum som förekommer i konsekvensbedömningen leder ej till några tydliga slutsatser exempelvis beträffande planens förenlighet med *Plan och bygglagen 2 kap. 6 §*. Vid bedömningen av påverkan på riksintresset Leksands-Noret förefaller man ha undgått att beakta den del av riksintressebeskrivningen som rubriceras *Länsstyrelsens beskrivning*. I denna del finns mer utförlig information om riksintressets karaktär, värdebärande sammanhang och även vilka åtgärder som bör vidtas för att riksintresset inte ska förvanskas.

Rörande punkt 1. Tolkningen av Dalarnas museums *Kulturmiljöanalys nordöstra Åkerö* och kommunens kulturmiljöprogram är orimlig. Ställer man de kulturvärden som faststälts i dessa dokument i förhållande till den aktuella planens exploateringsförslag framgår med all önskvärd tydlighet att förslaget kommer påverka kulturvärdena mycket negativt.

Konsekvensbedömningen hävdar felaktigt att underlagen endast knapphändigt behandlar 1900-talets bebyggelse i Åkerö och Edshult. Tvärt om innefattar såväl kulturmiljöanalysen som kulturmiljöprogrammet väl underbyggda analyser och framställningar kring industrisamhällets bebyggelse i Leksand, samt hur man i synnerhet under den moderna epoken medvetet förhållit sig till kulturlandskapets olika värden. Framställningarna i dessa dokument bygger bland annat på primärforskning i arkiv och ingående fältstudier i området. I konsekvensbedömningen hävdar man i motsats till detta att exploatering enligt det aktuella planförslaget är ett uttryck för en stadsutveckling som skulle ha tagit fart på allvar omkring 1970 i Åkerö och Edshult. Det framgår inte på vilka grunder man gjort denna tolkning av platsens historia, förutom att rapporten innefattar jämförelser av fyra kartor. Att planförslaget skulle vara fortsättningen på en redan befintlig utveckling är en orimlig analys. Det förhåller sig i själva verket tvärt om: den föreslagna bebyggelsen är ett skarpt brott både mot områdets kulturvärden, och mot ett sedan länge rådande förhållningssätt till kulturlandskapet kring Österdalälvens utlopp ur Siljan.

Rörande punkt 2. Konsekvensbedömningen har en otydlig rubricering som gör det svårt att avläsa vilka moment och beståndsdelar som den innefattar. Exempelvis finns ingen del av dokumentet som tydligt visar hur fastställda kulturvärden påverkas av det aktuella planförslaget, något som borde vara en självklarhet i en antikvarisk konsekvensbedömning. Det framgår inte heller om man har använt en metod för att genomföra arbetet. Vanligen redovisar man vilken metod och vilka källor som har använts i uppbyggnaden och framställningen av liknande bedömningar. På så vis kan en läsare avgöra på vilka grunder olika tolkningar och ställningstaganden gjorts, och således avgöra om bedömningen är trovärdig eller ej. Är en bedömning genomförd med inaktuell metod eller med hänvisningar till icke trovärdiga källor bör dess aktualitet ifrågasättas. Eftersom ingen metod finns redovisad går det enligt museets mening inte att betrakta rapporten som ett tillfredställande kunskapsunderbyggt beslutsunderlag.

Rörande punkt 3. Valet av bedömningsgrunder innefattar en rad dokument som inte är relevanta för att göra en konsekvensbedömning kring hur kulturvärden påverkas av det aktuella planförslaget. Ingenstans motiveras varför man valt att använda översiktsplanen eller bostadsförsörjningsprogrammet som bedömningsgrunder. Det förefaller vara så att man genom att beakta översiktsplanen och bostadsförsörjningsprogrammet snarare betonar argument som stödjer analysens felaktiga slutsatser kring påverkan på kulturvärden.

Rörande punkt 4. Enligt konsekvensbedömningen kommer inte riksintresset Leksands-Norets läsbarhet, uttryck och karaktärsdrag att påverkas av planförslaget. Vid bedömningen av påverkan på riksintresset Leksands-Noret förefaller man ha undgått att beakta den del av riksintressebeskrivningen som rubriceras *Länsstyrelsens beskrivning*. I denna del finns mer utförlig information om riksintressets karaktär, värdebärande sammanhang och även vilka åtgärder som bör vidtas för att riksintresset inte ska förvanskas. Förhållandet mellan Åkerö, Edshult och Noret och hur riksintresset påverkas av åtgärden beskrivs föredömligt av Länsstyrelsens Dalarna i myndighetens yttrande *Samråd om detaljplan för Åkerö brofäste (Åkerö 19:4 m.fl.) i Leksands kommun* daterat 2020-11-18. Det förefaller märkligt att detta yttrande ej har beaktats i konsekvensbedömningen. Hittills har man med några enstaka undantag infogat nytillskott på ett diskret vis i landskapsbilden söder om Österdalälven, varvid riksintressets synbara pedagogiska särställning som sockencentrum och utgångspunkt för tätorten har bibehållits.

Konsekvensbedömningen redovisar inte på ett tydligt vis planens lämplighet i förhållande till de krav som ställs på bebyggelse och byggnadsverk i *Plan och bygglagen 2 kap. 6 §*:

»Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till

1. stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan,
2. skydd mot uppkomst och spridning av brand[...]

Mot bakgrund av de mycket höga kulturvärden som konstateras i *Kulturmiljöanalys nordöstra Åkerö* och *Leksands kulturmiljöprogram* finns det anledning att förhålla sig kritiskt till avsaknaden av ett tydligt resonemang beträffande ovanstående lagrum.

Slutsats

Kommunens antikvariska konsekvensbedömning kommer till slutsatserna »att planförslaget får en begränsad negativ påverkan på områdets kulturvärden«, att exploatering enligt det aktuella planförslaget skulle vara ett uttryck för en stadsutveckling som skulle ha tagit fart på allvar omkring 1970 i Åkerö och Edshult samt att »den föreslagna nockhöjden, 26 meter, bedöms få störst konsekvenser för stadsbilden i den nära omgivningen. Den kommer däremot inte att få mer än marginella konsekvenser för landskapsbilden runt Leksand i stort«. Dessa bedömningar saknar grund. Dalarnas museum vidhåller att det aktuella planförslaget får stora negativa konsekvenser för de kulturvärden som konstaterats i *Kulturmiljöanalys nordöstra Åkerö* och *Leksands kulturmiljöprogram* samt för riksintresset Leksands-Noret om det genomförs enligt föreslagen exploatering. Det finns också orsak att betvivla huruvida den till volym och höjd mycket avvikande bebyggelsen kan vara förenlig med skrivelsen i *Plan och bygglagen 2 kap 6 §*. Landskapet kring Österdalälvens utlopp ur Siljan besitter för bygden omistliga kulturvärden som kommer att förvanskas om exploatering enligt det aktuella planförslaget genomförs.

För Dalarnas museum,

Christer Björklund
Landsantikvarie